

ŚWIAT ANIOŁÓW

Seraphim, Cherubim, Throni

Wśród wielu przymiotów Boga, które w biblijnych tekstach stały się źródłem inspiracji i zachwyty dla rozmaitych natchnionych autorów, szczególne miejsce zajmuje Boża dobroć, jako serce całego stworzenia i źródło wszystkich Bożych dzieł. Nie bez przyczyny pisał przecież psalmista: „Pan jest dobry dla wszystkich, i Jego miłosierdzie ogarnia wszystkie Jego dzieła” (Ps 145, 9). W swojej refleksji nad duchowym i materialnym wymiarem rzeczywistości św. Tomasz z Akwinu podkreślał, że w najbardziej podstawowym sensie dobro jest doskonałością bytu i w wymiarze absolutnym utożsamia się z Bogiem, stanowiąc ostateczny cel, do którego dążą wszystkie stworzenia. „Jednym Swoim aktem – pisał Stefan Swieżawski, komentując stanowisko św. Tomasza – którym nieskończenie poznaje i pragnie Siebie, pożąda Bóg również i wszystkie stworzenia w tym sensie, że chce im udzielić prawdziwego dobra i że je powołuje do bytu, i w nim utrzymuje. Jako Cel ostateczny całego wszechświata i najwyższe, rozlewne Dobro pociąga Bóg wszystko ku sobie – i do wszystkich stworzeń odnoszą się te słowa: « miłością wieczną umiłowałem cię, dlatego przyciągnąłem cię » (Jr 31, 3)”¹. W ten sposób wszelkie stworzenia uczestniczą jakoś w najwyższym Dobru – bądź poprzez swoją naturę, na mocy samego aktu stwórczego, jak ma to miejsce u bytów nierozumnych, bądź też na mocy aktu stwórczego i własnej wolnej decyzji, jak dzieje się to w wypadku bytów rozumnych – a stopień owego uczestnictwa zależy od stopnia dopełnionej Bożą łaską doskonałości ich własnej natury. I właśnie ta prawda ujawnia się ze szczególną mocą w hierarchicznym układzie świata anielskiego, o istnieniu którego przekonuje chrześcijańska filozofia i teologia.

Już od pierwszych wieków w chrześcijańskiej refleksji nad światem ducha kształtowało się przekonanie o istnieniu jakiejś hierarchicznej struktury bytów anielskich, w której chrześcijańska tradycja wyróżniła dziewięć chórów, podzielonych na trzy hierarchie. Podział ten szczególne miejsce przypisuje aniołom o naturze cechującej się najwyższą doskonałością, czyli najwyższym stopniem duchowej prostoty, a zatem w konsekwencji najdoskonalszym, bo charakteryzującym się najwyższą ogólnością poznaniem. Średniowieczna angelologia, inspirując się wcześniejszymi tekstami chrześcijańskich autorów, a także tekstami biblijnymi, zalicza do nich aniołów pierwszej hierarchii, podzielonych na trzy chóry: Serafinów (*Seraphim*), Cherubinów (*Cherubim*) i Trony (*Throni*). Na ślady ich obecności natrafić można przede wszystkim w starotestamentalnych księgach prorockich (por. Iz 6, 1-8; Ez 1, 15-21; 10, 3-20; 11, 22-23), gdzie uobecniają Bożą chwałę i w symbolicznych wizjach ukazują się jako wieloskrzydłe istoty otaczające i unoszące samego Boga. I właśnie tym chórom anielskim przypisuje się szczególną doskonałość. Fakt ten w następujący sposób tłumaczy Étienne Gilson, powołując się przy tym na nauczanie św. Tomasza z Akwinu: „Aniołowie należący do pierwszej hierarchii oglądają istoty poznawalne umysłowo w samym Bogu; Bóg zaś jest celem każdego stworzenia. Toteż aniołowie tej hierarchii oglądają jako przedmiot im właściwy najwyższy cel wszechświata, a mianowicie dobroć Bożą. Ci spośród nich, którzy ją widzą z największą jasnością, noszą nazwę Serafinów [ich nazwa oznacza: « zapalający », « rozżarzający » – A. B.], gdyż są oni niejako rozplomieni, gorejący miłością dla tego przedmiotu, którego tak doskonałą znajomość posiadają. Inni aniołowie pierwszej hierarchii oglądają dobroć Bożą już nie bezpośrednio, i w niej samej, ale ze względu na to, że jest Opatrznością. Nazywamy ich Cherubinami, to znaczy « pełnią wiedzy », gdyż widzą oni jasno pierwszą sprawczą moc Boskiego wzoru rzeczy.

¹ S. Swieżawski, *Byt. Zagadnienia metafizyki tomistycznej*, Kraków 1999, s. 188.

Bezpośrednio poniżej znajdują się aniołowie, którzy oglądają bezpośrednio w nim samym rozrządzenie Bożych wyroków; a ponieważ tron jest oznaką władzy sędziowskiej, nadajemy im miano Tronów. Nie znaczy to wcale – dodaje Gilson – aby dobroć Boga, Jego istota i Jego wiedza, którą rozrządza bytami, stanowiły w Nim trzy rzeczy odrębne; stanowią one tylko trzy aspekty, w których inteligencje skończone, jakimi są aniołowie, mogą oglądać Jego doskonałą prostotę².

Zastanawiając się nad naturą aniołów pierwszej hierarchii, św. Tomasz zwraca uwagę na fakt, że chór Tronów, jako specyficzną dla siebie, posiada tę doskonałość, która charakterystyczna jest dla całej pierwszej hierarchii, to znaczy: zdolność do poznawania prawzorów dzieł Bożych bezpośrednio w Bogu. W znajdujących się powyżej Tronów Cherubinach zdolność ta wzbogacona jest dodatkowo o wybitność wiedzy – szczególne poznanie Bożych tajemnic, które cechuje ten chór, natomiast w znajdujących się najbliżej Boga Serafinach doskonałości charakterystyczne dla Tronów i Cherubinów poszerzone są o specyficzne dla nich, miłosne złączenie z Bogiem. W przekonaniu św. Tomasza jest to prawo, które w wymiarze ogólnym stosuje się do wszystkich chórów anielskich³. Co więcej, jak pokazuje chrześcijańska tradycja, z tymi naturalnymi zdolnościami poznawczymi, które w wymiarze podstawowym decydują o miejscu aniołów w hierarchii niebieskiej, wiążą się także pełnione przez nich funkcje, odpowiednio przydawane i rozwijane wraz z dopełniającą doskonałość ich natury Bożą łaską. Pisał o tym w następujący sposób św. Alojzy Gonzaga: „Rozważ więc pierwszy chór – Serafinów. Ci, na podobieństwo we wszystko wtajemniczonych tajnych szambelanów Króla Niebios, nie tylko są pełni najzarliwszej miłości, zgodnie z nazwą, lecz sami, jak duchowe płomienie, wciąż i wciąż płoną miłością Bożą i miłości tej ogniem zapalają, oświecają niższych aniołów. Potem rozważ Cherubinów, nazwanych tak od pełni umiejętności i większego światła rozumu od duchów niższego rzędu. Dlatego dużo jaśniej widzą samego Boga i o wiele wyraźniej wszystkie stworzenia w Nim. Na podobieństwo doradców Króla Niebieskiego są oni pełni wiedzy i mądrości, której udzielają podrzędnym sobie aniołom. Rozważ dalej Trony. Ich jako zaufanych, najtajniejszych sekretarzy Bożych ozdobiła ta nazwa, by służyli za lektyki i trony, na których zasiada niejako i spoczywa Majestat Boży, noszony przez nich wszędzie, dokądkolwiek idą, jakby na tronie papieskim⁴. Podobnego porównania do królewskiego dworu używa również ks. Melchior Fryszkiewicz, pisząc: „Jak najwyżsi godnością dworzanie stoją najbliżej króla, są jego towarzyszami, powiernikami i przyjaciółmi, tak najwyższa hierarchia aniołów stoi najbliżej Pana Boga. Najdoskonalsi z aniołów – Serafini – są jak gdyby Jego przyjaciółmi, Cherubini – powiernikami, a Trony – towarzyszami Boga. Każdy z tych trzech chórów cechuje specjalna zaleta, która równocześnie stanowi różnicę między nimi: Serafini górują nad innymi chórmi miłością, Cherubini – wiedzą, Trony – posłuszeństwem⁵.

W ten sposób pierwsza hierarchia niebieska, jako najwyższa manifestacja Bożej dobroci, stanowi szczególne objawienie Jego miłości, mądrości i majestatu. Jednocześnie hierarchia ta, jak podkreśla św. Tomasz, oświeca stojących niżej aniołów w zakresie tych idei dzieł Bożych, które widzi bezpośrednio w Bogu, a których niżsi aniołowie, na mocy swoich naturalnych zdolności poznawczych, nie mogą z taką jasnością ujmować⁶. Dotyczy to w pierwszym rzędzie i bezpośrednio aniołów drugiej hierarchii, w skład której wchodzi Panowania, Moce i Władze...

Aleksander Bańka

² É. Gilson, *Tomizm*, tłum. J. Rybałta, Warszawa 1998, s. 203.

³ Por. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłumaczenie i komentarze P. Bełch, Londyn 1978, t. 8, s. 76-87; I, 108, 5-6.

⁴ A. Gonzaga, *Świat aniołów*, red. i kom. H. Oleschko, Kalwaria Zebrzydowska 2001, s. 15-16.

⁵ M. Fryszkiewicz, *Rzecz o Aniołach*, Warszawa 1993, s. 17.

⁶ Por. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, dz. cyt., s. 52-54; I, 106, 1.